

Skandináv hálózatépítés: együttműködés a könyvtár- és információtudományi kutatásokban

1997-ben, amikor a szerző megkezdte doktori tanulmányait, Norvégiában mindössze tíz olyan kutató volt, aki a PhD-fokozat eléréseért a könyvtár- és információtudomány területén dolgozott. Többségüket az akkor frissen indított *Könyvtári kutatási program* támogatta anyagilag. Norvégiában nem volt még teljes könyvtártudományi PhD-kurzus, és csupán két professzor dolgozott a szakterületen. Akkor még csak Finnországban és Svédországban volt könyvtártudományi PhD-program, Dániában és Norvégiában az oktatás egyetemi főiskolai karokon folyt, ahol nem lehetett magasabb fokú képzést indítani. Ugyanakkor ez volt az az időszak, amikor – részben a társadalom részéről, részben a felsőoktatás általános trendjeinek következtében – Svédországban, Norvégiában és Dániában megnőtt az igény a tudományosabb alapokon nyugvó könyvtártudományi képzésre. Norvégiában ezért új oktatók alkalmazásával kívánták emelni az intézetek a színvonalat. A *Norvég Kutatási Tanács* könyvtári kutatási programot indított, ennek keretében finanszírozták a doktori ösztöndíjakat is. Hasonlóképpen új ösztöndíjakat alapítottak Svédországban és Dániában, ahol a *Királyi Könyvtár- és Információtudományi Iskola* egyetemi rangot kapott.

Bár a skandináv (észak-európai) országok külön-külön elég kicsik, de a régióban mintegy 24 millió ember lakik, akik többé-kevésbé értik egymás nyelvét. Az országok közel vannak egymáshoz kulturális, politikai és földrajzi szempontból egyaránt. Ezért a regionális együttműködésnek jók az előfeltételei, amit olyan közös politikai és gazdasági intézmények létesítése is bizonyít, mint a *Skandináv Tanács*, amely pénzügyileg támogatja a közös erőfeszítéseket. A könyvtár- és információtudomány két fontos kezdeményezése a *NordIS-Net* és a *Norslis*, amelyek célja a kutatás és a képzés országhatárokon átnyúló koordinálása volt.

NordIS-Net

Annak érdekében, hogy erősítsék a kutatók képzését, összegyűjtsék a tapasztalatokat, és a doktoranduszok száma elérje a kritikus határt, 1998-ban létrehozták a *Skandináv Információs Tanulmányok Kutató-Képző Hálózatát* (*Nordic Information Studies Research Education Network = NordIS-Net*). A közös munkába valamennyi ország bekapcsolódott. A projektet a *Magasabb Tanulmányok Skandináv Akadémiája* (*Nordic Academy of Advanced Study = NorFA*) finanszírozta, 1998–2002 között évi 35 ezer euróval. A hálózat fő tevékenységi területe tanfolyamok és tapasztalatcserék szervezése volt, valamint a könyvtári képzés regionális felügyelete. Ezenkívül támogatta a doktoranduszok részvételét egyes intézeti előadásokon és rendezvényeken.

A NordIS-Netben 1999-ben 12 intézmény vett részt, a doktoranduszok száma 120 körül volt. Ezekben az intézetekben már harminc, doktori fokozattal rendelkező kutató dolgozott. A projekt időszaka alatt számos előadást és rendezvényt tartottak. A cél az volt, hogy évenként legalább egy kutatói előadás-sorozatot, egy műhelymegbeszélést, vagy egy nyári iskolát szervezzenek. A rendezvények egyaránt szolgálták a szélesebb érdeklődési körű hallgatókat, és a nagyon speciális módszerek iránt érdeklődőket. Néhány példa a témák közül:

- előadás-sorozat információkeresési kutatásokról,
- előadás-sorozat az infometriáról és a bibliometriáról,
- műhelymegbeszélés a könyvtári és információs intézetek tanulmányozásának metaelméleti megközelítéséről,
- műhelymegbeszélés az információs tanulmányok kutatási módszereiről.

Egy-egy rendezvényen általában 15–20 hallgató vett részt, a négy év alatt összesen 98 hallgató és kutató. A hálózati tevékenység további célja az

volt, hogy személyes hálózatok jöjjenek létre, amit sikerült is elérni. Erről tanúskodik, hogy nőtt azoknak a publikációknak a száma, amelyek szerzői különböző országokban élők, illetve intézetekben dolgozó doktoranduszok voltak. A kiépült kapcsolatok további együttműködéshez, például közös tudományos konferenciák szervezéséhez vezettek.

Norslis

A Skandináv Könyvtári és Információtudományi Kutató Iskola (*Nordic Research School in Library and Information Science = Norslis*, <http://www.norslis.net>) a NordIS-Net örököse. Ezt is hálózati együttműködésre tervezték, de sokkal nagyratörőbb módszerekkel és célokkal. Működését 2003-ban kezdte, az együttműködésbe a balti országokat (Észtországot, Lettországot és Litvániát) is bevonták. A Norslist a NorFA utóda; a Skandináv Tudományos Testület (*Nordic Research Board = NordForsk*) finanszírozza, éves költségvetése 120 ezer euró. Az előző projektben is végzett feladatok (előadás-sorozatok – évente kettő, tapasztalatcserék, a rendezvényeken való részvétel támogatása) mellett újdonság, hogy évente egy fizetett vendégprofesszort hívnak meg, valamint ún. utazó szemináriumot is szerveznek. Ennek során elismert nemzetközi szaktekintélyek és skandináv szakemberek ismertetnek egy-egy kiválasztott könyvtártudományi témát különböző intézetekben. Az első ilyen szemináriumot a bibliometriai módszerekről tartották, három helyszínen: Umeåban (Svédország), Koppenhágában és Turkkuban (Finnország). A következő téma a szövegkörnyezetet is figyelembe vevő információkeresés és visszakeresés.

A Norslis keretében tervezett rendezvények témái közül említést érdemel:

- előadás-sorozat az információs viselkedés tanulmányozási módszereiről;
- műhelymegbeszélés a közkönyvtárak területén folyó kutatásokról;
- előadás-sorozat az információmenedzsmentről;
- műhelymegbeszélés a hatalmi struktúrákról: információ, tudás és tulajdon;
- műhelymegbeszélés az információtudomány társadalmi-kulturális és kognitív vonatkozásairól.

A hálózati hatások értékelése

A hálózati munka több mint hét éve folyik, amit magában is sikernek kell értékelni. A doktorandu-

szoktól kapott visszajelzések szerint sokat köszönhetnek a szervezett kutatóképzésnek. Bár a PhD-hallgatók száma továbbra is 120 körül maradt, a Norslis keretében szervezett rendezvények az összes doktori előadás-sorozat jelentős részét teszik ki. A projektben nyújtott utazási támogatás lehetővé teszi, hogy a hallgatók más skandináv intézetekbe vagy nemzetközi konferenciákra is eljussanak. Ez utóbbi aktív részvételt igényel, például előadás tartását. Mélyrehatóbb vizsgálatok nélkül is megállapítható, hogy a skandináv doktoranduszok jelentős számban vesznek részt nemzetközi konferenciákon, sokszor a felhasználók számára is hasznos kutatási eredményekkel.

1. táblázat

Skandináv szerzők cikkei a könyvtár- és információ-tudományi folyóiratokban

	1987–1997	1998–2004
A cikkek száma összesen ¹	15 315	13 445
Dánia	67	132
Finnország	68	111
Svédország	28	96
Norvégia	39	62
Izland	2	9
A skandináv szerzők által írt cikkek száma összesen ²	199 (1,3%)	403 (3%)
Ebből: azoknak a többszerzős cikkeknek a száma, amelyeknek mindegyik szerzője skandináv, más-más országból	4 ³	7
Azoknak a többszerzős cikkeknek a száma, amelyeknél az egyik szerző skandináv	79 (39,5%)	185 (46,0%)

¹ A vizsgálatba a 37 legrangosabb folyóiratot vonták be.

² A társszerzőség miatt ez a szám kevesebb, mint az egyes országokban élő szerzők publikációinak összege.

³ Három cikknek a szerzői két országból voltak, míg egynek három országból.

A hálózati együttműködés eredményességének bizonyítására kisebb bibliometriai vizsgálatot folytattak. Abból a feltevésből indultak ki, hogy a hálózati kapcsolatok révén nő azoknak a publikációknak a száma, amelyekben társszerzőként skandináv kutató szerepel. A vizsgálathoz a *Web of Science* által indexelt könyvtár- és információtudományi folyóiratokat vizsgálták két időszakban:

- az 1987–1997 közötti publikációkat, amikor még nem működött hivatalosan a hálózat;
- az 1998–2004 közötti publikációkat.

A vizsgálat során csak azokat a többszerzős publikációkat számolták külön, amelyek szerzői különböző skandináv országokban élnek; az ugyanabban az országban élőkkel nem foglalkoztak. Az 1. táblázat az egyes országokban élő szerzők publikációinak számát tartalmazza.

A táblázatból levonható következtetések:

- mindkét időszakban a dán és a svéd kutatók publikálták a legtöbbet;
- a hálózati együttműködés hatása nem érzékelhető, a társszerzős cikkek számának növekedése (négyről hétre) az általános növekedési tendenciának felel meg;
- szembeűnő a skandináv társszerzők számának növekedése (39,5%-ról 46%-ra);
- kiemelést érdemel a skandináv szerzők által publikált cikkek arányának több mint kétszeres növekedése (1,3%-ról 3%-ra).

Az utolsó eredmény valószínűleg az oktatás tudományosabb alapokra helyezésének köszönhető. A

hálózati együttműködés mindazonáltal pozitív hatással volt a publikációs tevékenységre: egyrészt a hallgatók bátorítást kaptak a különböző rendezvényeken tartott előadásaik közreadására, másrészt ösztönzőleg hat a személyes ismeretség a konferenciákon aktívan részt vevő és publikáló kutatókkal.

A NordIS-Net és a Norslis a kutatóknak szervezett körülményeket teremtett az ismerkedésre, az eszmecserére és tudásuk bővítésére. A hálózatok a megfelelő időben alakultak ahhoz, hogy segítsék a könyvtár- és információtudományi kutatások színvonalának emelését a skandináv régióban.

/PHARO, Nils: Nordic networking: cooperation in Nordic LIS research. = IFLA Journal, 31. köt. 2. sz. 2005. p. 194–198./

(Viszocsek Eszter)